

Pierre; A. Monaci-Castagno – *Origène et les anges des Nations*; R. Courtray – *La figure de l'Antichrist chez Jérôme*; S. Sanchez – *Anges et démons chez Priscillien: à propos de deux listes angéliques dans les Traités de Wurzbourg*; J.N. Peres – *Le Christ et l'Antéchrist dans le „Testamentum Domini” syriaque et éthiopien*; C. adilita – *Judas : quelques lectures des Pères à partir du Nouveau Testament*; J.J. Buckley – *Selected Enoch-traditions in the Mandaean Ginza*. Ostatnie pół dnia sympozjum poświęcono na zwiedzanie zamku w Angers. Materiały zaś tego spotkania zaplanowano wydać w 118 tomie serii „Théologie Historique”. Warto tu przypomnieć, że pierwsze analogiczne sympozjum, zorganizowane przez te same instytucje nt. *Les Apologistes chrétiens et la culture grecque* odbyło się we wrześniu 1996 r. w Paryżu, jego zaś akta opublikowano (1998) w serii „Théologie Historique” vol. 105; drugie nt. *L'historiographie de l'Église des premiers siècles* we wrześniu 2000 r. w Tours, a jego akta opublikowano (2001) w tejże serii vol. 114; trzecie nt. *Les Pères de l'Église face à la science médicale de leur temps* we wrześniu 2004 r. w Paryżu, akta zaś opublikowano (2005) w tejże serii jako tom 117.

Ks. Stanisław Longosz – Lublin, KUL

21. TEOLOGIA TRYNITARNA GRZEGORZA Z NYSSY W JEGO *OPERA MINORA* (Tübingen, Evangelisch-theologische Fakultät, 17-20 IX 2008)

Z okazji opublikowania tekstu *Epistola canonica (Gregorii Nysseni Opera III 5)* w opracowaniu E. Mühlenberg – M. Kuiper w wydawnictwie Brill (Leiden 2008) Seminarium Historii Kościoła Starożytnego na Ewangelickim Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Eberharda Karla w Tybindze zorganizowało za staraniem prof. V. Henning Drecolł trzydniowe, a XI już z kolei, wielkie międzynarodowe sympozjum nt. **Teologia trynitarna Grzegorza z Nyssy w jego *Opera minora*** (*The Trinitarian Theology of Gregory of Nyssa in the Opera minora*). Do udziału w nim zostali zaproszeni uczeni i specjaliści wszystkich dyscyplin (niezależnie od poglądów religijnych) zajmujący się pismami tego Kapadoccyzka, zwłaszcza jego *Opera minora*, by przez ich analizę i dyskusje ukazać szczególnie: używanie w nich Biblii, ich terminologię teologii trynitarniej, ich obrazy, porównania i figury retoryczne, ich porównanie z pismami innych Ojców Kościoła IV wieku (zwłaszcza z Bazylim, Grzegorzem z Nazjanzu i Atanazym Aleksandryjskim), porównanie ich wybranych fragmentów z innymi dziełami Nysseńczyka, ich filologiczne komentarze, przyczynki do rękopiśmiennej tradycji *Opera minora*, starożytne przekłady *Opera minora* (zwłaszcza: syryjskie i łacińskie) oraz ich stosunek do *Apollinaristica* i do kontrowersji eunomiańskiej. Tego rodzaju problematykę starano się przedstawić w 5 dopuszczalnych językach (angielskim, francuskim, niemieckim, włoskim i hiszpańskim) w formie przeważnie przedpołudniowych wykładów (45 min.) i popołudniowych komunikatów (20-25 min.), wygłaszanych w dwóch sekcjach (A i B). Każdy dzień obrad rozpoczynany modlitwą poranną

(g. .30) i kończony Kompletą (g. 22.00), podsumowywano panelem dyskusyjnym (g. 20.30). Drugi dzień sympozjum (19 XI) odbył się na wyjeździe we Fryburgu, gdzie po jednym wykładzie i 4 komunikatach po południu zwiedzono fryburską katedrę i odprawiono w niej nabożeństwo ekumeniczne. A oto tytuły wygłoszonych referatów i komunikatów, które wkrótce zapewne zostaną opublikowane.

17 września

WYKŁAD INAUGURACYJNY (g. 18.30)

Brian Duvick (Colorado), *War, politics and the culture debates of the late 4th century: contextualizing the Opera Minora of Gregory of Nyssa.*

18 września

WYKŁADY

Andrew Radde-Gallwitz (Chicago), *Ad Eustathium de sancta trinitate*; Johan Leemans (Leuven), *Ad Graecos ex communibus notionibus*; Ari Ojell (Helsinki), *Ad Simplicium de fide*; Lenka Karfikova (Praha), *Ad Ablabium quod non sint tres dei.*

KOMUNIKATY

Sekcja A: George Arabatzis (Athens), *Time, Dynamis and Kinesis in Gregory of Nyssa's Contra Fatum*; Henriette Meissner (Stuttgart), *Rhetorik in den Opera Minora des Gregor von Nyssa*; Marcello La Matina (Macerata), *God is not the Name of God. Some remarks on language and philosophy in Gregory's Opera minora*; Christophe Erismann (Cambridge), *Aristotle and Porphyry: the philosophical background of Gregory of Nyssa's theory of the unity of the human nature in the Opera Minora*; Thomas Böhm (Freiburg), *Philosophische Implikationen zu Ad Eustathium und Ad Graecos*; Francisco Bastitta Harriet (Buenos Aires), *The philosophy of human communion and difference in Gregory of Nyssa*; Anthony Meredith (London), *The koinai ennoiai in Gregory based on Ex communibus notionibus.*

Sekcja B: Yuejun Luo (Harbin, Chiny), *On the Trinitarian Analogy of Gregory of Nyssa*; Joseph O' Leary (Tokyo), *Divine Simplicity and the Trinitarian Names*; Scot Douglass (Colorado), *Textuality and the Trinity or Der Ursprung des Textwerkes*; Georgios Lekkas (University of Peloponnese), *From Origen's preincarnation to Apolinarius' preincarnation of God the Word (Gregorii Nysseni, Antirrheticus Adversus Apolinarium)*; Konstantinos Bosinis (Athens), *Von der Triadologie zur Christologie: Der philosophische Begriff der mixis in den antiapollinarianischen Schriften Gregors von Nyssa*; Vladimir Cvetkovic (St. Andrews), *St. Gregory's argument concerning the lack of diastema in the divine activities from Ad Ablabium*; Georgios D. Panagopoulos (Patras), *Die Vermittlung des Sohnes beim ewigen Ausgang des Hl. Geistes vom Vater nach Ad Ablabium Gregors von Nyssa*; Theodoros Alexopoulos (Heidelberg), *Die Berufung der Filioquisten des 13. Jahrhunderts auf Gregor von Nyssa zur Begründung des Filioque.*

19 września (Freiburg)

WYKŁAD

Giulio Maspero (Roma), *Adversus Macedonianos de Spiritu Sancto*.

KOMUNIKATY

Ekkehard Mühlenberg (Göttingen), *Gesinnungsänderung und Strafmaß bei Gregor von Nyssa (Epistula canonica)*; Silke-Petra Bergjan (Zürich), *Gregor von Nyssa in der Auseinandersetzung mit Apollinaris*; Alessandro Capone (Lecce), *La controversia apollinarista alla fine del IV secolo*; Benjamin Gleede (Tübingen), *Überlegungen zur Schrift Ad Theophilum*.

20 września

WYKŁADY

Matthieu Cassin (Paris), *De deitate Filii et Spiritus Sancti*; Morwenna Ludlow (Exeter), *In illud: „Tunc et ipse”*.

KOMUNIKATY

Sekcja A: Ilaria Ramelli (Milan), *The Trinitarian Theology of Gregory in his In illud: „Tunc et ipse Filius”: his Polemic against „Arian” Subordinatianism and the Apokatastasis*; Judith Tóth (Debrecen), *Interpretation and argumentation in In illud: „Tunc et ipse Filius”*; Robin Orton (London), *Gregory’s Theology of the Body*.
 Sekcja B: Tina Dolidze – E. Kochlamazashvili (Tbilisi), *The Old Georgian Translations of Gregory of Nyssa’s Works*; Lara Sels (Gent), *The reception of Gregory’s works in the Slavonic Middle Ages*; Anna Silvas (New England, Australia), *In Search of the Latin Translator of Gregory of Nyssa’s Letter to the monk Philipp*.

Z powyższego wykazu widać, że w tym międzynarodowym kolokwium gregoriańskim uczestniczyli czynnie patrologowie nawet z bardzo dalekich i egzotycznych krajów, nie było wśród nich jednak żadnego Polaka.

Ks. Stanisław Longosz – Lublin, KUL

22. KONFERENCJA PATRYSTYCZNA W OŁOMUŃCU

W dniach 7-8 XI 2008 r. w Ołomuńcu miały miejsce obrady konferencji patrystycznej, zorganizowanej przez Cyrylometodejski Wydział Teologiczny najstarszego na Morawach Uniwersytetu Palackiego oraz funkcjonującego w ramach tegoż wydziału od 2000 r. – Centrum Badań nad Patrystycznymi, Średniowiecznymi i Renesansowymi Tekstami. Nadrzędny cel, który przyświecał organizatorom, to zgromadzenie w miarę możliwości wszystkich pracowników naukowych, doktorantów, a nawet studentów, zajmujących się badaniem antyku chrześcijańskiego w Czechach oraz przeprowadzenie pierwszego organizacyjnego spotkania orga-